

ЭПЧАНАН ДАХАР

←01 ДЕВЕЖАРЫЙ А, ДЕЙИЖАРЫЙ А

Цхьайтта деваша вара Мухьаммадан (Делера салам-маршалла хуьлда цунна), царх ву ийман диллина воула Габбас а, Хьамзат а (Дела реза хуьлда цаьршинна), царх ийман диллаза воула Абу Тлоиб а, Абу Лахлба а ву. Цуьннан ях дейиша яра, царх цхьамма – Софийята (Дела реза хуьлда цунна) – ийман диллинера.

ПАЙХАМАРАЛЛА ДОССАЛЕ ХЬАЛХА ЛЕЛИЙНАРГ

Мухьаммадан (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) дахар сийлахь, лераме дара, цуьнга пайхамаралла доссале хьалха дуьйна а. Бакьбал а, Дала ларвира иза (жима воулуш) ца хьеташ болчу нехан вуоно; цхьа а жарашна сужда динна дац цо; я малар ца мелла, цо дитина наха деш долу хьуманаш: самукьадакхар, шовкье (азартные) ловзарш. Нахаллах иза вара, нах шех теша а, тешаш, ша царна тешама а волуш, цуьнан сибаташа гуш дара и бакь хилар а, цо бакьдерг дуьйиш хилар а, цундела наха цунна цё а тиллира, «бакьбуьйш, тешама верг» аьлла. Иза вара гергарлонаш вьгттуш, мискачех, таро йоцух нахах кьхьагеташ, царна гю деш. Дала, жехил наха лачоку кьниоих лар а веш, хьалакхийра иза.

ПАЙХАМАРАЛЛА ДОССАЛЕ ЖИММА ХЬАЛХО

Шега пайхамаралла доссале хьалха Мухьаммад (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) вара, ша нахана юккьера дла а ваьлла, ша Кхьоблиньчунга (Деле) а вирзина, цхьана лар луш. Макки чохь йолчу «Хьираь» олочу хьеха а вольдий, Далла Ибадат деш Гара иза буйсанашкаш. Хадижат (Дела реза хуьлда цунна) яра цунна оцу балха тхех кхача кечбарца а, кхи-долчу олочу хьуманца а гю деш.

Вайн Пайхамар (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) дла ма ца вешира оцу хьехахь Далла Ибадат дечуьра, Веза-Сийлахьчу Аллахла шега пайхамаралла даллали. Ттаккха мархин баттахь цуьнга вахьиу (пайхамар хилар билгал а доккуш, Жабраил-малико бина хаам) доьссира. Цул тлаьха оцу хьехахь Ибадат деш Ийра иза.

ПАЙХАМАРАЛЛА ДОССАР

Пайхамар (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) шен сийлахь йолчу хенах шовзткьа шаре ваьллар хьенахь, Жабраил-малик доьссира цуьнга, иза оцу ломан хьехахь а волуш. Ттаккха цо чога мара кьевлира Делан Элча (Делера салам-маршалла хуьлда цунна), цо цуьнга элира: «Деша!» Ттаккха Делан Элчано (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) элира: «Со деша хууш вац!» Иза юх-юха далийра цаьршинма, цул тлаьха Жабраила элира Делан Элчане (Делера салам-маршалла хуьлда цунна): «Деша хьайн Делан царца, массо хьума кхьоллина волчу! Адам кхьоллина цо дуькьачу пийх. Деша, хьан Дел тхех Сийлахь ву, Ша кьолом-йоза Гамийн воулу. Цо Гамийн-кх адамна цунна цахуш дерг» («Аль-Илакь», 1-5).

Кьурьанах дуьхьара доьссинарн а аяташ дара, ттаккха Делан Элча (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) юхавирзира шен хьусаме, кийрахь дог дотталуш а долуш, ша олущ волуш: «Тхех хьума таса сунна, тхех хьума таса сунна». Цул тлаьха, вахьиу ца догуш, дикка хан элира. Ттаккха Аллахла доьссира цуьнга хьара аяташ: «Хьай бедаршна дахьувелларг, хьо хьалагатта, ахь (халкьана) кхерам таса...» («Аль-Мудассир», 1-2).

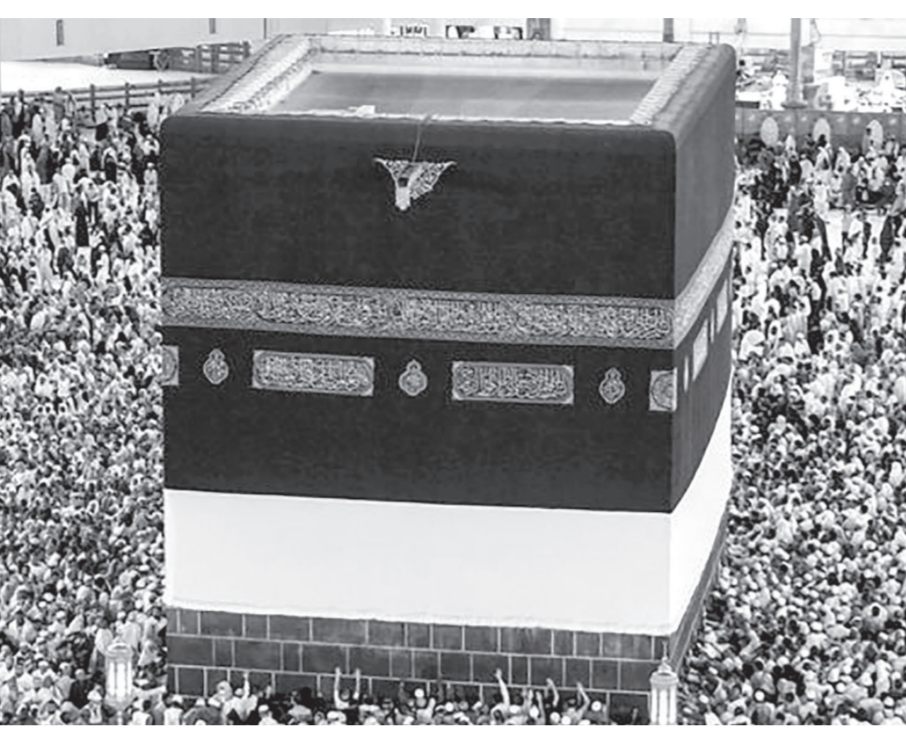
Иштта Пайхамарна (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) тгедиллина овра дара и – нах иймане кхайкха, аьлла: Аллахь, Ша цхьаь волчу, Шеца нахьост воцун; ша ийман диллинчуьнга ялсаманица кхьаь боккхуш, я ша ийман ца диллинчуьнга Делан Изапца кхерам луш.

ИЙМАНЕ КХАЙКХАР

Пайхамар (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) волаве-

МУХЬАММАД-ПАЙХАМАР

(Делера салам-маршалла хуьлда цунна)

Бакьбал а, оцу буйсанна фарз ламаз тгедиллира цунна, цул тлаьха Жабраил-малико (Делера салам хуьлда цунна) ламазан куьцаш а, хенаш а Гамийра цунна.

ПАЙХАМАРА ТАЙПАНАШ ДИНЕ КХАЙКХАР

Пайхамар (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) Габрийн тайпанашна Ислам довзийта а, уьш Аллахь Ибадат даре кхайкха а волавелира, кюрда а ца деш я кдвалар а доцуш. Бакьду, нуьре йолчу Мединатан охлано бен, кхин царх цхьамма а цунна жоп ца делира (цуьнца ийман ца диллира). Бакькала, ийман дилларехь сихоран сийлалла царна (Мединатан охлано) хилира, Мединатехь болчу жуьгташа дуьйиш шайна хазарна, тлаьхьарчу заманан пайхамар гучувала герга ву, бохуш. Пайхамара (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) уьш иймане кхайкхича, царна цуьнан кьамелах тамаша бира, Дала церан дегнаш чу ийман а доьссира.

КОБРТА ГАЗОТАШ

Бадрунгахь динна Газот Хижрат динчу шолгачу шарахь, мархин баттахь, бусалба нахана а, кьурайшех болчу керста нахана а юккьехь Газотан тлом хилира. Бусалба нехан эскарехь кхо бие кхойтта стаг вара, шайца ши гювр а, кхузткье итт эмкал а йолуш. Керста нехан эскарехь исс бие шовзткье итт стаг вара, шайца бие гювр а, ворхл бие эмкал а йолуш. Оцу тлаьхь бусалба наха толам баккхира, цара керста нахах кхузткье итт стаг вийра, кхин кхузткье итт стаг ийисаре а валийра. Бусалба нахах вейтта стаг Газотехь кхелхира, царх ях – мухажирех, бархл – ансарех а волуш.

Хуьдехь динна Газот

Хижрат динчу хьоалгачу шарахь, шавваль баттахь, цхьана агор бусалба нах, вукха агор кьурайшаш а, цаьрца бертахь болу нах а болуш, Газотан тлом хилира. Бусалба нехан эскарехь ворхл бие стаг вара. Керста нах кхо эзар вара, шайца кхо эзар эмкал а, ши бие гювр а йолуш. Пхерчий кхуйсуш болчара Пайхамаран (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) овра кхочуш ца дар бахьана долуш, бусалба нехан толам изшаре бирзира. Делан Элчано (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) цаьрга овра динера, тлеман чаккхе мухха хилахь а, шу шайн меттера меттах ма довлалаш, аьлла. Цигахь бусалба нахах кхузткье итт стаг газотехь кхелхира, царх вей – мухажирех, бисинарш – ансарех а болуш. Ткьа керста нахах цигахь вийнарг ткьа стаг ву.

Вайн Элчано

Делера салам-маршалла хуьлда цунна) цкьа хьаьж динна (иза ду Гюдика еш хьаьждар), доьазза Гумрат а динна.

Хьабж, Гумрат Дар

Вайн Элчано (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) цкьа хьаьж динна (иза ду Гюдика еш хьаьждар), доьазза Гумрат а динна.

Хьабж, Гумрат Дар

Хижрат динчу хьоалгачу шарахь, шавваль баттахь, цхьана агор бусалба нах, вукха агор кьурайшаш а, цаьрца бертахь болу жуьгтий а болуш, Газотан тлом хилира. Керста нах итт эзар бара, бусалба нах кхо эзар бен бацара. Мединатана аьру агор, шайний, керста наханий юккьехь (хандакь) саьнгар яькхира бусалба наха. Цеххьана оцу саьнгарна тле нис-белча, цунах дехьабовла ницкь ца кхечира керста нехан. Иштта оцу

царах цхьаберш вукхарна Гюьнчий хилча а» («Аль-Исраь», 88).

Кхидолу муьжизаташ:

– Ши дакьа хуьлуш, Маккаш Пайхамарна (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) бутт беькьабалар.

– Пайхамаран (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) куьйган Пелгаш юккьера хи хьаладалар, цуьннан эскарго и хи мала а молуш, цул тлаьха цара ламаз а оьлуш.

– Клезиг йолчу яахьуманых дуккха хилар, иза (Хандакь газотехь и болх хиларе терра) дуккха а халкьо я а юуш.

– Маликан Кланта Суракьата (Дела реза хуьлийла цунна) паччаьхан дукхар тгедухур ду аьлла, кхайлах дерг дийцар.

ПАРАБЕВЛЛА БОЛУ АСХЬАБАШ (ШАЬШ НИЙСА ХИЛЛА БОЛУ ХАЛИФАШ)

1) Абу Кьухьафатан Клант Абу Баккар Сиддикь (Дела реза хуьлда цунна). Цуьнан цё Габдуллах I хилла.

2) Хаттабан Клант Гумар (Дела реза хуьлда цунна).

3) Габфанан Клант Гусман (Дела реза хуьлда цунна).

4) Абу Тлоибан Клант Гела (Дела реза хуьлда цунна).

ШАЙГА ЯЛСАМАНИЦА КХАЬ БАЬККХИНАРШ

Бакьбал а, вайн Пайхамара (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) шен масех асхьабэ (Дела реза хуьлда цунна) ялсаманица кхьаь баккхира. Оцу кхьаь баккхинчарах хьара итт ву-кх:

- 1) Абу Баккар Сиддикь (Дела реза хуьлда цунна).
2) Хаттабан Клант Гумар (Дела реза хуьлда цунна).
3) Габфанан Клант Гусман (Дела реза хуьлда цунна).
4) Абу Тлоибан Клант Гела (Дела реза хуьлда цунна).
5) Абу Ваккьасан Клант Саид (Дела реза хуьлда цунна).
6) Джаррахьан Клант Абу Губайдат (Дела реза хуьлда цунна).
7) Гавванан Клант Зубайр (Дела реза хуьлда цунна).
8) Зайдан Клант Саид (Дела реза хуьлда цунна).
9) Губайдуллах I Клант Талхьат (Дела реза хуьлда цунна).
10) Гавфан Клант Габдуррохьман (Дела реза хуьлда цунна).
Хьорш боцуруш, кхин дуккха а асхьабаш бу (Дела реза хуьлда цунна).

КЕГИЙ АСХЬАБАШ

Бакьбал а, вайн Элчанца (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) ийман диллина, Делан динна гю деш шайн догьмаш даделла дуккха а кегий нах хилла. Царах цхьаберш хьаьхор бу вай:

- 1) Абу Тлоибан Клант Гела (Дела реза хуьлда цунна).
2) Маликан Клант Анас (Дела реза хуьлда цунна).
3) Габбасан Клант Габдуллах I (Дела реза хуьлда цунна).
4) Гумаран Клант Габдуллах I (Дела реза хуьлда цунна).
5) Зубайран Клант Габдуллах I (Дела реза хуьлда цунна).
6) Хадьжан Клант Рафи I (Дела реза хуьлда цунна).
7) Джундубан Клант Самурат (Дела реза хуьлда цунна).
Хьорш боцуруш, кхин дуккха а асхьабаш бу (Дела реза хуьлда цунна).

ВАХЬЙУ ДЦАЗЭДЕШ БЕРШ

Делан Элча (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) яздана, деша а хууш цахилла. Цуьнан ткье кхьох яздархо хилла, Кьурьанах дуьсуш долу аяташ шашь дцазэдеш. Царах бу: Абу Баккар Сиддикь, Хаттабан Клант Гумар, Габфанан Клант Гусман, Абу Тлоибан Клант Гела, Калбан Клант Уббайя, Сабитан Клант Зайд, Абу Суфьянан Клант Мулавийат, Масламан Клант Мухьаммад, Гавванан Клант Зубайр, уьш боцуруш кхин а (Дела реза хуьлийла цунна).

ПАЙХАМАРАН КУЬЦАШ

Делан Элча (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) шен юьхь-сибат, деги хаза долуш хил-

ла. Дукка лекха воцун я лоха воцун, шуьйра белшаш а, даккхий куйгаш а долуш, шен месаш дукка хьийзина я нийса охьяхана йоцун, горга юьхь йолуш, клан бос болуш, цуьнца цхьаьна цён бос бетталуш, чога Габьра ши блаьрг, деха цюцкьамаш, юькьа маж йолуш, шен нахий а, гай а цхьатерра долуш хилла иза. Шен шина белша юккьехь – тлаьхьара пайхамар ву аьлла, тоьхна муьлар кхилар, шен болар нуьцкьала, ша цхьана лекхчу ломатера чувоглуш санна, тлаьхьаь долуш, буйсанна лачачу баттахь терра шен юьхь лепаш йолуш хилла иза.

ЦУЬНАН ГИЛЛАКХАШ

Делан Элча (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) нахаллахь тхех комаьрна волуш, тхех хаза Гиллакхаш долуш, тхех кьеда-мерза волуш, тхех дика нахаца уьйр, вазар, тлехере, марзо, доттагалла долуш, нахаллахь тхех бакьбуьйш хилла. Шега пайхамаралла доссале хьалха а, цул тлаьха а цкьа а харидерг дийицина дац цо. Мостагчух вада ца водуш, кхьеравела юха ца волуш, майра стаг хилла иза. Чога кьинхетаме, кьхьаташ, кегийчарца ша кьеда-мерза волуш, ша царна дуьхьаьхьатча, церан лерам беш, маршалла хоттуш, бусалба дин Гамадарехь уьш сутара беш хилла иза. Миска нах, охьаволша леричу метте охьа а ховшибол, ша лаьта охьаууш, чога Габьра стаг хилла иза. Ша чога тхех кьеда-мерза волуш, нахана гечдехь, кьингьера волуш, шен дуькьа оьгьлаз ца воьдуш я шен дуькьа чьир ца оьуш хилла иза. Амма Делча оьгьлазвохуйтуш хьума даьлла, тлаккха-м оьгьлазвоьдуш хилла иза.

Шен меттахь дерг аьлла кьамел дерзо йоккьа говзала шеца йолуш хилла иза. Цуьнан Гиллакхаш – Кьурьан хилла. Халкьашлахь уггаре веза воулу иза хастох Веза-Сийлахьчу Дала болу: «Бакьбал а, сийлахь-деза Гиллакхаш долуш ву хьо (хьай Мухьаммад)» («Аль-Кьалам», 4).

ПАЙХАМАРАН АГГОНГАХЬАРА ВАЙНА ТПЕХ ДОЛУ ДЕКХАР

Пайхамаран (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) цёна хилла долчу дахарх лаьца доцца вай дийнчул тлаьха, вайна ца хаа йиш яц оцу сийлахьчу Пайхамаран (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) агонгахьара вайна тхьохь долу декхарш. Царах цхьаберш хьаьхор ду вай:

- Иза Илаамехь тхех сийлахь волуш, пайхамарина а, элчанашна а муьлар тухуш, берриге нахе вайитина тлаьхьара Элча (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) ву, аьлла вай тешар; вайна хаар цхьа а адам бусалба дине догуш цахилар, хьара дош аларший бен: «Ас тоьшалла до, Аллахь воцург кхин Дела вац, аьлла. Ас юха а тоьшалла до, Мухьаммад – Делан Элча ву, аьлла.»

– Вайна и Элча (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) вешан догьмел а, массо хьуманал а дукха везар. Делан Элчано (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) аьлла: «Шух цхьа а кхоччуш ийман диллина ма вац, шен дел-ненал, доьвалел, массо нахал а цунна со духьавезалел» (Бухари).

– Иза вазвар, цуьннан лерам бар, и хьаьхош мсозаза кеза цунна салават диллар, тлаккха вай дукха дийр ду Делан Элчанна (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) салават диллар массо хена, вайш ала а олущ: «Аллохьумма солли Гала Мухьаммадив-ва Гала али Мухьаммадив-ва саллим».

– Вайна тлехь ду-кх – цо вайна деанчу Сийлахьчу Кьурьанна, цёна хилла долчу Пайхамаран (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) суннатана а тлаьхьазар, цушимма Гамочу хьуманех тасдалар.

В ГАЗЕТЕ ИМЕЮТСЯ ПЕРЕВОДЫ СВЯЩЕННЫХ ПИСАНИЙ, ПОПАДАНИЕ КОТОРЫХ В НЕЧИСТОЕ МЕСТО ПО ШАРИАТУ НЕ ДОПУСКАЕТСЯ!

КХЕЧУ ХАЛКЪАХ ТАРДАЛА МА ГІЕРТА ВАЙ!

ГИППАКХ, ОБЪЗАНГАППА

Ибн Іумара (Дела реза хуьлда царшинна) дийцина, Делан Элчано (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) элира, аьлла: «Цьхана халкъах тарвала Гертарг (леларца, дхарца, гиллакхашца) – оцу кьоммах ву!» (Абу Давуд).

Хастам бу, халкъашлах вайн эла Мухаммад (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) вазвина,

цуннан уммат кхечу уммател сийлаллах лакхадиккичу АллахІана! АллахІера салам-салават хуьлда, Іаламех кьинхетам беш Дала вайтинчу вайн элчанна Мухаммадна, цуннан доьзалшна, асхьабашна, дерриге а хьелашкахь царна тлახьабазначарна!

Шен уммат кхечу уммател кьаьсташ хилийтархьама, цуннан сий айдеш, доладеш, и Іамош, дерриг шен дахарехь кьаьгегна, халкъашлахь шел везаниг, диканиг хир воцчу вайн хьехамчас Мухаммада (Делера салам-маршалла хуьлда цунна). Веза-Сийлахьчу АллахІа иштта билгалдаккхича:

«Баккьал а, шуна ма дара

Делан Элчанехь хаза хилла долу масал - ша Делак а, тлახьарчу (къемат) дийнах а кхоьруш волчунна а, Делак дукха хьехош волчунна а» (*Аль-Ахъзаб*, 21).

Дала Шен кьинхетамца бусалба динехъ нисдина, хьаржина вайн уммат. Сийлахьчу Кьурьана чохъ хІара

аят леана цунна тоьшалла деш: «Шу дара нахана юкьаьдаккхича дика уммат, аш диканиг де олуш, вуониг ма де олуш, АллахІах тешаш» (*Алу Іумран*, 110).

Ткъа тахана, цхьа а дин доцчу, тиладеллачу, Дала оьгІазло йинчу нахера оьзда мел доцу, вайн динца, гиллакхашца ца догІучу ХІуманех масал а оьбуш, царал тлახьа ца дуса Гертат, кьийсалух хІунда ду вай?! Абу Сайда аль-Худрис (Дела реза хуьлда цунна) дийцина, Делан Элчано (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) элира, аьлла: «Шайт хьалха хиллачеран некъашна тлახьадозур ду шу, цара диннарг дан Гертат, уш моьлкьанан Іурга дилхича а, царна тлახьхе цу чу лелхар долуш». Цуьнга хьаттира, ахъ буйцурш жуьгтий, керстанаш-м бац, аьлла. «Кхин муьлш хир бара, уш ца хилча?» – аьлла, жоп делира цуо (*Бухари, Муслим*).

Дуьненан Іилманчаша а шайн талламашкахь билгалдаккхича ду, дийнтийн баннех уггар боьха, вуон хьожая йогІу бен, ХІокху хьаьди хьаьхийначу гІамаршлахь бехачу моьлкьанан бен бу, аьлла.

Делан Элчано (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) баьхначунна тлехакхна вай тахана. Оцу кьаьмнех тардала Гертат, вешан гиллакхех, Іадатех довлуш докху вай. Хууш ма-хиллара, шел дика,

онда, хьекьале волчух тарвала Гертат стаг. И кьаьмнш бен дац-те вайна масал эца дисина, я вайл хуьнаре бу-те уш?! Ткъа Дела вайга кхин аьлла Іаш ма ву. Веза-Сийлахьчу АллахІа боху-кх вайга: «Сийлалла АллахІан а, Цуьнан элчанан а, бусалба нехан а ю» (*Аль-Мунафикьун*, 8). Модина, цивилизация тлახьадевллачохь, вешан гиллакхаш, Іадаташ дицидина, нахана гергахъ це ларьярхьама, дин лелорца мотгарганаш лелеш вай дІадахча, вайл хІун хир-те, вайн тлახьенна вай хІун дуйтур ду-те?! Ибн Іумара (Дела реза хуьлда царшинна) дийцина, Делан Элчано (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) элира, аьлла: «Цьхана халкъах тарвала Гертарг (леларца, дхарца, гиллакхашца) – оцу халкъах ву!» (*Абу Давуд*).

Оцу вай тардала Гертачу нехан долчул оьзда дхарш дац-те вайн, дІабаханчу вайн дийна хаза гиллакхаш, Іадаташ ца дитина-те шайн тлახьенна?! Ма доккха, (ла ца даллал) ирча хьал ду-кх тахана вайн урамашкахь дерг. Берзина бу уш я бац къасталуш доцуш, дуйлалелла лела зудабераш, царна юххе бевлла, цонгеш оьхъуш, кІуозарш окхийна нохчийн кентий, коьртауьйра, юьхъ ба-сарш йина, маьтгаза дхарш ду-ьхихна, кьанбелла, кхузткъа шаре бевлла зударий, церан хенара болу коьртауьйра лела божарий...

ХІун до вай, мича кхача Гертат?!

Лераме вежарий, йижарий, дай, наной! Вайн халкъ кхерамечу зила тІе кхачьна. Вайн кегий нах, вайна хІун ду ца хууш, хІаллакхуьлуш бу. Дийнахъ, буса Интернето, телефонаша, телевиденис, хаза нехан санна, вуон тІелаткъам беш бу тІекхуьучу къьурана. Оцу чухула кегийчу нахана гойтуш, хьохуш ду маьтгаза мел долу эвхьаза суьрташ. Къаьсттина, боккха кхерам бу и ХІокху заманехъ вайниг санначу жимачу халкъана.

Хаамийн гІирсаш оьбуш бац бохург дац вай ала хьийзориг. Вайн кегийроша царах хІун ирс оьчу хаа дега вайна. Хаа дега вайна, шен 15-16 шаре яьллучу йоьлан, йишин телефонаш тІехъ хІун суьрташ ду, буса хан яьллучу хенехъ цуьнга телефон хІунда етга, я и телефон цунна эша а оьхий-те...

Лараме махкахой!

Баьргаш болчунна, иэ долуш волчунна ца ган йиш яц вайн махкахь болу хийцамаш. Вайн махкахь, халкъах дог а лозуш, бала а болуш нах бу вайна хьалхабевлла. Къаьсттина жигара дІахьош бу халкъ кхеташ-кхиоран болх. Оцу балха тІехъ кьаьгегна дега вайл хІорамма а. Нагахъ санна вай вешан халкъах доглозуш делакъ, цуьнан шатайпа исбаьхьа гиллакхаш, Іадаташ дендан,

лардан дега вай. Царца къаьста вай кхечу халкъех. С-М. Хасиевс (историн Іилманийн кандидат, этнограф ву иза) ма-аллара, халкъан юьхъ – цуьнан гиллакхаша, амалша, Іедалша гойту. Тахана динехъ нисделла, дийн гиллакхаш дендина, дерриг дуьненна хьалха вайн дийнахъ йаккхийтина сийлахъ «нохчий» боху це ларьан аьтто бу вайн, Делан кьинхетамца. Амма вай и ца дой, европейски, американки «чеченаш» хилла, цхьа а сий, ларам, кхане йоцуш, бІеннашкахь долчу халкъашна юккъехъ довр ду вай.

Лараме Нохчи! Дерриг дуьне – хьан накъостий, мостагий – хьогьга хьаьжна, ладобгІна ду. Хьайн накъостийн дог делаш, мостагайна луург ца долуьйтуш, и дега жоплала – Нохчалла – дІакхехъа Веза-Сийлахьчу Дала хуьнар лойла кхьал!

Кегийроша кхайкхам бан лаьа, нохчийн яздарчоцо Музаев Нурдис иттаннаш шераш хьалха аьллагъацна:

– Варийлаш, шайш даккхий хилла, нахана юккъе девича, вайн дийн Іедалехъ хера ма довлалаш. Лелон атта дацахъ а, аш вайн дийн дисина гиллакхаш лелийчхьана, муьлхачу халкъах болчу нахана юккъе шу нисделла а, царна хьалха юьхькийн чекхедер ду шу.

Дала Шен кьинхетамма ма дохийла вай!

ДУХАРО ГОЙТУ АДАМАН ГИЛЛАКХ

Хастам бу Іаламийн Да Волчу АллахІана! АллахІера салам-салават хуьлийла Іаламех кьинхетам беш Дала ша вайтина волчу вайн элчанна Мухаммадна, цуннан доьзалшна, асхьабашна, царна тлახьа мел баьзначарна!

Лараме бусалба йиша, хьуна ма-гарра, къоман кхетам кхиоре, цуьнан оьзда гиллакхаш дендаре Нохчийчоь кхочур ю, нагахъ санна вай динехъ нислахъ. Веза-Сийлахьчу Дала боху: «ХІай нах! Шайш кхоьлтинчу Делак (Цуьнан Іазанах) кхера шу, цхьана дегІах (Адамах) шу кхоьллина, цунах цуьнан зуда (Хьава) кхоьллина, царшиннах дуккха а божарий, зударий баржийна Волчу» (*Ан-Нисаб*, 1).

Къоман кхетам кхиор, цуьнан кхамбацарш дІадахар атта болх бац я цхьана дийнахъ бича чекхбер болуш болх бац. Делан дукъа, хІора дийнахъ, сохьтехъ кьаьгегна дещ болх бу. Оцу балха тІехъ шуьгара, бусалба йижарш-кара, Гіо оьбуш божаршна. ХІунда аьлча зударий вайнехан юьбарал-лин коьртачу дакъойц цхьа дакъа ду. Шу динехъ нисделла, къомана, махкана йоккха сийлалла ю.

Халахеташ делакъ а, билгалдакка догу: тахана вайна яртийн, гІаланийн урамашкахь гуш дерг ирча сурт ду. Цунна бехке беккъа зударий ца бо оха, коьрта бехк, Айдмиров Абузара шен «Вайн амалш» це йолчу жайнахъ ма-аллара, божарийн бу. Стаг гал-валъча бен, гальер жь зуда.

Тахана вайн хьал кхерамечу зила тІе кхачьна. Вай дерриге а (божарий, зударий) Делан динехъ чІагІадаларца, вешан къам дендан хьовса дега. Оцу тІехъ шуьгара Гіо оьбуш божаршна.

Гуш долчуш уггар хьалха билгалдакка догу ирчаниг ду цхьа-болчу зударийн, мехкарийн дхарш. Кхин а кхераме ду, иштта дхарш ирча ца хеташ, стага шен йише, зудчуьнга, йоІе уш лелайтар. Цхьаболу майранаш шайн зударшка омранан дан буйлабелла, мела а аьха кечло бохуш. Жимма зудчунна кьов-лалла дагадаеа, цунах ца вешаш, «йоккха стаг» бохуш, иза сийсайо цара. ХІун до вай, мича кхача Гертат? Бусалба ма ду вай! Веза-Сийлахьчу Дала боху: «Ахъ ала (хІай Пайхамар) ийман диллинчу зударшка, (хьарам долчуш) шайн бІаьргаш охьаьжабе, шайн бекхе меттигаш а ларье, шайн хазалла а ма гайта (хийрачарна), Ша цунах ган магийна (юьхъ, ши куьйг) йоцург» (*Ан-Нур*, 31).

Абу ХІурайрата (Дела реза хуьлда цунна) дийцина, Делан Элчано (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) элира, аьлла: «Суна гина доцу ши тайпа адамаш хир

ду жьожяхати чохъ: шайца бе-

жийнийн цІоганех тера шодмаш йолуш, уш нахана етташ хилла болу нах; аьхза догІмаш оьхьуш (чекх са гуш долчу дуткъачу кладенан дхарш духуш), оьзда доцчу боларца шайн дегІан меженаш сеттош (кхечу зударшна и марздеш), шайн коьртеш, эм-калан дуьмеш санна, хІуманаш хьерчош, уш текхош лелаш болу зударий. Оцу тайпана лелаш болу зударий ялсамане баххане гІур бац, цул сов оццул гена етталуш хир йолу ялсаманни хьожая а кхетар яц царна» (*Муслим*).

Ойлае, мехкарий, элира-бохура олу къамел дац хІара, Муслима биллаинна баьхъаьдис ду. Яханчу заманехъ цкъа а ца хиллачу сийлахьчу, ларамечу тІегІан тІе яьккхича Исламо зуда. Сийлахьчу Кьурьанан 114 суратах ши сурат – «Ан-Нисаб» («Зударий»), «Марьям» («Марем») шерш йолуш ду.

Бусалба динан исторехъ жигара дакъалаьцна зударша. Делан Элчане (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) уггар хьалха ийман диллинарг бусалба нехан нана йолу, цуьнан хІусманна Хадижат (Дела реза хуьлда цунна) ю. Абу Бакаран йоІ Асмаь (Дела реза хуьлда царшинна) хилла Делан Элчанна а (Делера салам-маршалла хуьлда цунна), шен дена а (и шиь кьайлах Макка хІижрате ваха новкъаваьлча) яахІума кхоьбуш. Хийла гІазоташкахъ (чевнаш ерзош, кхача кечбеш) дакъалаьцна зударша.

Исламехъ уггар хьалха гІазотехъ кхелхинарг зуда ю – Сумаийа (Дела реза хуьлда царна), Делакъа варна тІера ца йолуш, шен са дІаделла йолу. Цундела адамийн массо амал дика евшаш волчу АллахІа билгалдакхна зударша тІаккха: «Ахъ суна дийнахъа, майрачуьш уллера гергара стаг хилча а!» Цо жоп делира: «Майрачуьш уллера гергара стаг несаина цхьаьна висар – валар ду» (*Бухари, Муслим*). Майрачуьш уллера гергара стаг – марваша, марвешин клант, мардешин клант ву.

Дала экама кхоьллина зуда. Цунна кечьяла лаьа, ша тергалъна лаьа. Амма цуьнан кечьялар шен майрачунна хила дезаш ду, хийрачуьш нахана хила дезаш дац. Зудчун кечьяларан а бу шен барам. Зударшна, божаршна хьарамдина, шайн месаш тІе кхечун месаш хитгар (тийсар). Ибн Іумара (Дела реза хуьлда царшинна) дийцина: «Делан Элчано (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) аьлла: «Стаг (хийра) зудчуьнча ша цхьаь вувьсур ма вац, шайца кхоьллганиг шайтІа долуш бен» (*Ахъмад*).

Ибн Іаббаса (Дела реза хуьлда царшинна) дийцина, Делан

Элчано (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) элира, аьлла: «Шух цхьа а хийрачу зудчуьнча ша ма вуьсейла, цуьнца цхьаьна маьх-рам (ялор хьарам дерг) волуш бен» (*Бухари, Муслим*).

Іамиран кланта Іукьбата (Дела реза хуьлда цунна) дийцина, Делан Элчано (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) элира, аьлла: «Шу ларлолаш (хийра) зударий болчу чу дахар!» Ансарех волчу цхьана кьонахчо хьаттира тІаккха: «Ахъ суна дийнахъа, майрачуьш уллера гергара стаг хилча а!» Цо жоп делира: «Майрачуьш уллера гергара стаг несаина цхьаьна висар – валар ду» (*Бухари, Муслим*). Майрачуьш уллера гергара стаг – марваша, марвешин клант, мардешин клант ву.

Дала экама кхоьллина зуда. Цунна кечьяла лаьа, ша тергалъна лаьа. Амма цуьнан кечьялар шен майрачунна хила дезаш ду, хийрачуьш нахана хила дезаш дац. Зудчун кечьяларан а бу шен барам. Зударшна, божаршна хьарамдина, шайн месаш тІе кхечун месаш хитгар (тийсар). Ибн Іумара (Дела реза хуьлда царшинна) дийцина: «Делан Элчано (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) аьлла: «Стаг (хийра) зудчуьнча ша цхьаь вувьсур ма вац, шайца кхоьллганиг шайтІа долуш бен» (*Ахъмад*).

Дала шена делла дещ хий-цар хьарам дина Исламо. Ибн Маслуда (Дела реза хуьлда цунна) дийцина: «АллахІа неІалт аьлла татуировка йинчунна, и йиттинчунна, шен бІаьрган цІоккъамаш дІадохуьйтуш йолчунна, шен дергаш хазаллина херайохуш йолчунна, АллахІан кхоьллам хуьйцуш йолчу». Цуьнга элира (бехк баьккхира) цхьана зудчо цуьнан хьоккъехъ, тІаккха болчу цхьана кьонахчо хьаттира тІаккха: «Ахъ суна дийнахъа, майрачуьш уллера гергара стаг хилча а!» Цо жоп делира: «Майрачуьш уллера гергара стаг несаина цхьаьна висар – валар ду» (*Бухари, Муслим*).

Бусалба йиша, шаріатехъ долчу дхаро хьан оьздангалла, гиллакх, ткъа уггар коьрта-ниг – хьан ийман гойту. Хьуо цхьана буна тІера хилар, хьайн сий лардина ца Іаш, ден-ненан, йиша-вешин, къоман сий лардар гойту ахъ хьайн дхарца, леларца. Цхьамма цхьаь эр дай, кхиверг реза хир ваий ца бохуш, Дала бохург де ахъ, декъала хир ю хьо.

ЙоІарша хьаттина хилла шаріатан дхарца (хьаьбаца) йолчу шайн накъосте: «Йох цо ло хьо оцу дхарца?» – аьлла. ЙоІа,

шен иймане хьаьжжина, сихха жоп делла: «Жоьжахатин це кхин йовха ма ю».

Берзина бовла кьийсалух болу, шайн бийца бух боцчу Европан, Іамаркан бахархойн леларх масал эца ца Гертат, дІабаханчу вайн баккхийчу нехан оьздачу гиллакхашка, дхаршка хьовса дега вай. Хьаьжаб оьзда дхар ду, оьздачу нахана, уш лех къасточу, динко билгалдина долу.

Іеламнаха оцу шаріатан дхарна хІиттийна бехкамаш бу:

– дерриге дегІ (юьхъ, куьйгаш доцург) дІакъовлуш хилар;

– Іаината (Дела реза хуьлда цунна) дийцина: «Делан Элча (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) элира, аьлла: «ХІай Асмаь, баккьала, зуда йоккха хилча (пхийттар яьлча), цуьнан хьанера гег мегаш ерг хІара а, хІара а бен яц (шен йиша шина куьйгана а ишар йира цуо)» (*Абу Давуд*).

– божарийн тІе бІаьрг хІуттур болуш тІехъ кьегина цахилар;

– чекх са гуш долчу кладих цахилар;

– тІелетта, дегІан меженаш билгалйохуш, цахилар;

– божарийн дхарх тера цахилар;

Ибн Іаббаса (Дела реза хуьлда царшинна) дийцина: «Делан Элчано (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) неІалт аьлла зударех тарлуш болчу божаршна, божарех тарлуш болчу зударшна» (*Бухари*).

Абу ХІурайрата (Дела реза хуьлда цунна) дийцина: «Делан Элчано (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) неІалт аьлла зударех тарлуш болчу божаршна, божарийн бедарш тІеюхуш болчу божаршна, божарийн бедарш тІеюхуш болчу зударшна» (*Абу Давуд*).

– керстачу нехан зударех тера

хила Гертат, цо и дхар дуьйхича цахилар.

Ибн Іумара (Дела реза хуьлда царшинна) дийцина, Делан Элчано (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) элира, аьлла: «Дуьнен тІехъ дозаллина дхар дуьйхиначунна Дала кьематдийнахъ сийсазалин дхар дуьхуш, цул тлახьа царца дагор а ду» (*Абу Давуд*).

– дозаллина, кураллина дуьйхича цахилар.

Ибн Іумара (Дела реза хуьлда царшинна) дийцина, Делан Элчано (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) элира, аьлла: «Дуьнен тІехъ дозаллина дхар дуьйхиначунна Дала кьематдийнахъ сийсазалин дхар дуьхуш, цул тлახьа царца дагор а ду» (*Абу Давуд*).

Бусалба йиша, шаріатан дхар лелорца Делан хьикмат ду. И дерриге вайна хаа йиш яц. Делакъ а цхьаболу пайда а, вайна гуш долу маьІна а хьаьор ду вай. Юьбарал-лехъ шена а, божаршна а юккъехъ йолу юкьаметтиг ларьерехъ Гіо до оцу дхаро. Гонахарчу кегий нехан, кегий боцчу божарийн оланаш гал ца йоху, уш къа дарх ларбо. Нехан зударийн дегІан куц, хазалла гаро, питана до майрачунна, зудчунна юккъехъ. Майрачо, цхьаь хазлоь, шен хьалхалера зуда юьту, цул тлახьа кхениг хазло...

Амма, уггар коьртаниг, Дала шена тІедиллина декхар кхочуш а деш, зудчо АллахІ резарар ду.

Бусалба йижарий, хьалха вай ма-аллара, шу Іеса довларан коьрта бехк тхан бу, божарийн. Тхо ду, хьалха тхаш нис а делла, шун доладан дезарш.

Абу ХІурайрата (Дела реза хуьлда цунна) дийцина, Делан Элчано (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) элира, аьлла: «Зударшна дика хила алий, вовшашка весет де» (*Бухари, Муслим*).

Веза-Сийлахьчу Дала ийман лойла вайн божаршна, зударшна Делан ценчу динехъ даха, доьзалш кхьо! Дала, Шен кьинхетамца, ялсаманехъ цхьаьнатухийла берриг бусалба нах!

Илесов Гари

ИСПАМАН БАКЪО

ЗАКАТ

ШЕНА ТИЕРА ЗАКАТ ДАЛАР ВАЖИБ ДОЛУ ДАБХНИ

Шена тьера закат важиб долчу дохно юквалоу:

- 1) Массо тайпана долу ахча; деши, дети, кехатан ахча (сом, доллар, евро...);
2) Йокх-эцар лелоран парталаш (товараш); цо чулоу цу йокх-эцар лелош болчара шеца са яккха кечийна йолу массо хлума (товар),

хьяьжжина банке охьяюьллур ю дешин тлаьхьало (золотой запас). Цундела дешин я детин ахчанна тьера санна, шен доларчу кхидолчу ахчанна тьера (сом, доллар, евро, фунт, и санна дерш) закат дала деза. Масала, цыха грамм дешин мах 2 000 сом (рублей) хилча, шена тьера закат доглуш болу шарло билгалбина барам - 170 000 сом хуьлу, цуьнан 2,5% - 4 250 сом хуьлу.

церан тайпанаш, дакъош тайп-тайпана делаь а. Закат далар тедужу, церан мах закат даларан бараме кхьяьчнхь, шо а даьлхь.

- 3) Дажош долу даьхни; цо чулоу - эмкалш, бежанаш, гомашаш, уьстагIий, гезарий.
4) Ялта (кла, мукх...); стом (хурманаш, кемсаиш).
5) Пайде маьлда (полезное ископаемое), хазна (клад).

ШЕНА ТИЕРА ЗАКАТ ДОГЛУ ДАБХНИ БИЛГАЛДАР

Дешина тьера луш долу закат

Дешина тьера закат ца доглу, и 85 грамман бараме и кхаччалц. Деши оцу бараме кхьяьчнхь, оцу барамал охьа ца долур цыха шо хан а яьлхь, цунна тьера 2,5% закатана дала деза.

Детина тьера луш долу закат

Детина тьера закат ца доглу,иза 672 грамман бараме иза кхаччалц. Дети оцу бараме кхьяьчнхь, оцу барамал охьа ца долур цыха шо хан а яьлхь, цунна тьера 2,5% закатана дала деза.

Ахчанна тьера луш долу закат

Дешин а, детин а болчу закатын барамашна юккьехь йоккха башхалла го байна. Бакьдерг аьлча, и башхалла хлосттина заманах хийцаьларе, дешин а, детин а мехаш хийцаьбаларе хьяьжжина. Царьшингахь коьрта лоруш дерг, 672 грамм мах ахчанна буьстича, 85 грамм дешин мехача д^анисдалар ду. Пайхамаран (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) заманах шарло закат далар билгалдинчу хенахь иштта хилла иза.

Хюкху заманах болчу наха дешин а, детин а ахча лелодар клезиг ду. Цуьнан меттана цара юкьаьдаьккхина кехатан ахча, дешин я детин а доуш кхечу эчиган ахча (монеташ) - никелах, цестанах дерш санна, иштта кхечу пачхалкхан ахчаннаш (фунташ, долларш, евро). Царах муьлхха дакьа схьяьлцьча а, церан закатын барам лорур бу дешин закатын барамца, царна тьера закат д^алур ду, дешина тьера закат д^адаларх терра. Муьлхха а пачхалкхо ша арахеьцачу ахчанан бараме

ЙОКХ-ЭЦАР ЛЕЛОРАН ПАРТАЛШНА ТИЕРА ЛУШ ДОЛУ ЗАКАТ

Йокх-эцаран парталш-на тьера закат далар важиб ду,нагахь шо чехкдолур цуьнан мах дешица буьстича закатын бараме кхьяьчнхь. Шеран юккьехь церан мах закатын барамал эшар я парталш хийцар а тидаме лочур дац.

Закат д^алур ду дерриг даьхни тьера, цо чулоу: дохнан корта (капитал), т^еяьлла са а (прибыль). Закат д^алучу хенахь парталан (товаран) болу мехаш лорур бу, и оьучу хенахь белла мах ца лоруш.

Шен мах хадийна йолчу парталшна (товар) тьера цуьнан мах закатын балар важиб ду, парталех йолу хлума (к^лади, мачаш, шекар, бепиг, и саннарш) закатын яларо кхачам бийр бац.

ДАЖОШ ДОЛЧУ ДОХННА (ЭМКАЛШ, БЕЖАНАШ, ЖА) ТИЕРА ЛУШ ДОЛУ ЗАКАТ

Дажош долчу дохнна тьера закат далар важиб дац, нагахь цуьнгахь х^ара тлаьхьяьбоглу бехкамаш кхочушхилла баьнахь:

- 1) Шеран дукхайлолу хенахь даьхни дажо х^анал йолчу меттхь и дажийна хилар. Нагахь шеран дукхайлолу хенахь даьхни долчу дохнна хьалха докьар дуьллуш хиллехь, царна тьера закат ца доглу.

2) Шура хилийта, дебийта, дарсо а даьхни дажийна хилар. Закат важиб хиларехь, даьхни боьрша я стен хилча а башха дац. Амма и даьхни дулстош делахь, цунна т^ехь мохь д^асаксхьа, я т^ехаа, я шайна наьха латто - цунна тьера закат ца доглу, иза цуьнан коьртгачу хьаштех лоруш долу дела.

Хьяьбанийн х^ораннан шен-шен закатын барам бу, и хьяьбанаш оцу бараме ца кхьяьчча, закат важиб ца хуьлш.

Эмкалш. Цо чулоу боьрша а, стен а эмкалш. Царна тьера закат ца доглу, уьш пхеанш эмкале кхаччалц. Пхеанна тьера иссанга кхаччалц уьш елахь, лакхяхь вай бийцина бехкамаш а цьяьргахь белахь, царна тьера закатын лур бу шо кхьяьчна болу уьстагI (я ши шо кхьяьчна газа). Башхалла яц, луш болу уьстагI боьрша

я стен хиларх.

10-14 эмкална тьера ши уьстагI лур бу.

15-19 эмкална тьера кхо уьстагI лур бу.

20-24 эмкална тьера бив уьстагI лур бу.

25-35 эмкална тьера шолг^ачу шаре яьлла эмкал лур ю.

36-45 эмкална тьера кхоалг^ачу шаре яьлла эмкал лур ю.

46-60 эмкална тьера доьалг^ачу шаре яьлла эмкал лур ю.

61-75 эмкална тьера пхоьалг^ачу шаре яьлла эмкал лур ю.

76-90 эмкална тьера кхоалг^ачу шаре яьлла ши эмкал лур ю.

91-120 эмкална тьера доьалг^ачу шаре яьлла ши эмкал лур ю.

121-129 эмкална тьера кхоалг^ачу шаре яьлла кхо эмкал лур ю.

Цул тлаьхь 130 эмкал я цул сов хилча, х^ора 40 эмкална тьера кхоалг^ачу шаре яьлла эмкал лур ю, х^ора 50 эмкална тьера - доьалг^ачу шаре яьлла эмкал лур ю.

Бежанаш. Цо чулоу бежанаш а, гомашаш а. Царна тьера закат ца доглу, шарахь духхайлолу хенахь дажош а долур, уьш 30 бежане я 30 гомаше кхьяьчна дацахь. 30 бежане я цул сов делахь (39 бежанна т^е кхаччалц), вай

важиб дац, уьш пхеа эмкале кхаччалц, т^аккха царна тьера шо кхьяьчна уьстагI ло. Х^ара эмкалийн хьалхара нисаб ду. Эмкалш иттанга кхьяьчча, царна тьера ши уьстагI ло. Х^ара эмкалийн шолг^а нисаб ду. Хьалхарчу нисабана (иза 5 эмкал ю) а, шолг^ачу нисабана (иза 10 эмкал ю) юккьехь долуш дохнна тьера закат ца доглу. Нагахь эмкал яхь, я ворх^I, я барх^I, я исс елахь, царна тьера цыха уьстагI лур бу, церан хьалхарчу нисабана (5 эмкална) тьера луш болу. Нисабал сов долу даьхни х^аллакьхиларх, важиб долчух хлума а тьера ца долу. Эмкалш шолг^ачу нисабане (иттанга) кхьяьчча, важиб совдолу, ши уьстагI лур бу закатына.

ЯЛТИНА А, СТОЬМАШНА А ТИЕРА ЛУШ ДОЛУ ЗАКАТ

Ялтинна а, стоьмашна а тьера закат далар важиб ду, нагахь и ялта я стоьмаш наха боуш болур, д^абиллина лат-торах телхаш боуш белахь. Стоьмех шайна тьера закат доглуш - хурманаш а, кемсаш а ю. Ялтех шена тьера закат доглуш - кла а, мукх а, дуга а, кхоьш а (горох), хьозанан кхоьш а (чечевица), хьяьжлаш а, и саннарш а ю. Ялтинна а, стоьмашна а тьера закат ца доглу, закатын бараме уьш кхьяьчна дацахь - 720 кийла. Дерриг ялта а, стоьмаш а,

лакхяхь бийцина бехкамаш а цуьнгахь белахь, царна тьера закатына шо кхьяьчна стьарг^а я шинара лур ду. 40-59 бежанна тьера ши шо кхьяьчна шинара лур ду.

Цул тлаьхь 60 бежане я цул сов хилча, х^ора 30 бежанна тьера шо кхьяьчна стьарг^а я шинара лур ду, х^ора 40 бежанна тьера - ши шо кхьяьчна шинара лур ду.

Жа. Цо чулоу уьстагIий а, гезарий а. Царна тьера закат ца доглу, шарахь дукхайлолу хенахь дажош а долур, 40 уьстагIе я газане уьш кхьяьчна дацахь. 40 уьстагIе я цул сов белахь (120 уьстагIана т^е кхаччалц), вай лакхяхь бийцина бехкамаш а цуьнгахь белахь, царна тьера закатын лур бу шо кхьяьчна уьстагI (я ши шо кхьяьчна газ). Нагахь уьш оцу барамал сов хилахь, цуьнан закат хюкху кепара хир ду: 121 - 200 уьстагIана тьера - 2 уьстагI лур бу. 201 - 300 уьстагIана тьера - 3 уьстагI лур бу. 400 уьстагIана тьера - 4 уьстагI лур бу. Цул тлаьхь, оцу 400 уьстагIана т^е цыха 6ле уьстагIе мотазза кхийти, оцу 4 уьстагIана т^е цыхаца уьстагI кхета.

Билгалдаккхар. Шина нисабана (закатын барамна) юккьехь долчу дохнна тьера закат ца доглу. Масала, эмкалш тьера закат далар татолан хи дилларца я деанчу дог^анца кхьяьчна делахь, царна тьера уьстатг^а дакьа (10%) закатына дала деза. Хиш дохкхуш болчу гирсаьца (мотораца) хи дуьллуш хиллехь, я, г^у чуьра хи хьаладоккхуш хиш дохкхуш хиллехь, уьстатг^ачу докьан ах (5%) закатына лур ю, цуьнгахь (дог^анца я татолан

лахь а, нагахь уьш духкуш-оьуш лелош дацахь.

Деши, дети, дажош долу даьхни доуш, кхийлолу хлуманашна тьера закат лур ду, нагахь уьш юкхуш-оьуш лелош елахь. Масала, нагахь цыхамма латта эьча, и докхна нийят долур, цо и д^адийна дацахь, амма шен аьтто баларца цо шена т^е са а йоккхуш и духкур долур делахь, я цо ценеш доьг^нехь, шена т^е са а йоккхуш уьш докхарьама - цо царна тьера закат доккхур ду, х^унда аьлча уьш йокх-эцаран парталш санна хуьлу дела.

ПАЙДЕ МАЬДАНА А, ХАЗНИНА А ТИЕРА ЛУШ ДОЛУ ЗАКАТ

Кхузахь дуьйцур - лавтган бухара схьадоккхуш долу деши а, дети а ду. Нагахь и шьт, шайх ийна йолу совнах хлума д^а а йоккхуш, лавтгах схьадаьккхина делахь - иза маьлда а. Амма бусалба дин т^едале хьалха цыхамма лавтгах доьллина и шьт делахь - иза хазна ю.

Бусалба дин т^едеанчул тлаьхь и лавтгах доьллина хилар билгалдаьлхь - иза дайначу дохнах лоруш ду, цуьнан шен кьаьсттина хукьманаш лу, яйна хлума юьйшучу декьехь билгалдина долур.

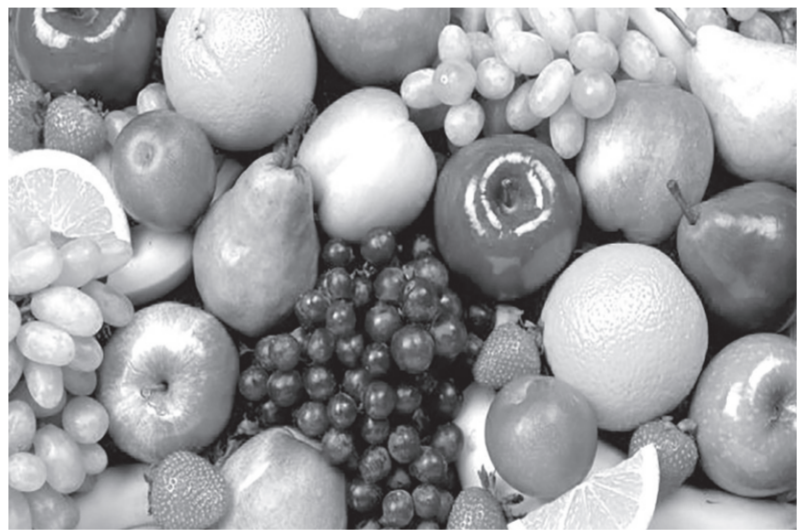
Харисан кланта Билала (Дела реза хуьлда цунна) дийцина: «Пайхамара (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) закат схьайцира Кьабалийят олучу юьртгарчу маьданашна тьера» (Абу Давуд, Байхакьши, Хьяким).

Имам Нававис (Дала кьинхетам бойла цунах) аьлла: «Умматан Теламнехан цыхьабарт бу, маьданна тьера закат далар важиб хиларехь» (Аль-Маджму^).

Абу Хируйрата (Дела реза хуьлда цунна) дийцина, Делан Эьчано (Делера салам-маршалла хуьлда цунна) элира, аьлла: «Хазинна тьера пхоьалг^а дакьа закатына дала деза» (Бухари, Муслим).

Пайде маьданна тьера закат даларан барам - дешин а, детин а берриг бу: иза 85 грамм дешин а, детин а берриг бу. Оцу пайде маьданна тьера, деши делахь я дети делахь а, шена кара ма-ийннехь (шо кхаччалц ца лаш) сикхха 2,5% закатына дала деза.

Хазинна тьера закат даларан барам дешин а, детин а берриг бу. Хазинна тьера закат сикхха,

хица хиш дахарал а) харжъяр алсам долур дела.

Билгалдаккхар. Зудчун долахь долчу х^азаршна (браслетан) я мухаршина, я ч^агаршна, я кхийлолу дешин, детин хазаллашна тьера закат ца доглу, уьш закатын бараме кхьяьчнхь а.

Жовх^аршна а, мехалчу тулгашна а тьера закат ца доглу, эзарнашкахь уьш де-

и хазна шена кара ма-ийннехь д^адала дезаш лу (шо кхаччалц ца лаш). Хазин 20% (пхоьалг^а дакьа) закатына д^аьла еза.

Хюмтийнари - Ибдуьвахх^аб Хьаьфиз, Мухьаммад Салиид Бурх^ани Гочоинарг - Махамедов Сулиман

ХАТТАРШ А, ЖОЬПАШ А - ШАРИАТЦА

Йинчу юьртагь марехь ю ша, амма к^иранах цькьа а хьяьжа - хлотта нанна т^е ца йохуьйту цийндас. Цунах кьа хир дуй цунна?

Вайн дайн цыха кича ду «Хьот^пехьичу ворданан ден или ала» олуш, цуьнга терра, марехь йолу зуда шен Тедал хлотто г^ерта ца еза. Хюкху хенахь, оцу хенахь бохуш хенаш егга а ца оьшу. Ца ца яхийгахь, шена хьалхара д^аьла ца лууш сьаьйо хир ю, цунах йоккхае еза иза. Амма шениг нехан керта яхча, х^ун хир дара те аьлла, оила а йина, керта санчу зудчун даге хьяьжа веза цийнда а. Цундела, хазн юкьахь уьйр- марзо а латтош, д^аса а боьлхуш, вовшийн даге а хьовьуш хила деза гергарлонаш. Дала вовшашца магар а, тардалар а лойла царна.

Марананас цыха дош аьлча, цунна дуьхьал итт дош далос йолчу несех лащий алахьа боху.

Марананас цыха дош аьлча, итт дош дуьхьал далочу несана кхин ала дан а дац, жеро ю- кх иза катохьхна.

Зуда ялош, вай цу юкьа и дийцар кхочушдеш, молла лела-во, иштга, нагахь и зуда д^аьхийтар нислучу хенахь, юьгучу хенахь а, и молла цу юкьаьвоккхуш хилча, дика хир дацара те?

Хир дара дер- кх дукха дика- м! Молле хатгахьара, ма клезиг буьтур бара аш шайн зударий. Оьг^адаьханчу хенахь молла дага ца доглу шуна, дукха дахарш. Хьот^ стаг велахь, со йита олий, зуда а карзахйолу, т^аккха стаг хила г^уртий, зудчунга майрачо «ас йити хьот^» олу. К^хана Гуйьранна хазаниг духар дуьхийна и зуда аьраьлча, «э^I, х^ара-м юьту зуда ма ца хилла» олий, стаг докховолу, т^аккха «х^ара-м шех д^адахийта йиш йолу стаг ма вац», олий, и кхечуна т^ехьяьвзина карийча, зуда а докхойолу. И дагахь балам хир бацара шуна, нагахь зудчунна ша юьтуьйла лиьча, иза цыха мукьане а молле дагаьлахьара, зуда йитга дагаььча, стаг а молле дагаьлахьара. Шайш ялочу хенахь ма довулу шу дага, т^охьга «хьот^ вахча йог^ур ярий те», олий. Эьцашца ма караво шуна молла, шига ма вуьгу аша мола. Шина аг^ор ши хьяькам юкьавоьлла багьуьрано, зудчун аг^ло юьйцунш волу цыхь, стеган аг^ло юьйцунш цыхь. Церан бакьо талла а таллий, харидерг муьлха ду хьяьжа боху. Нагахь санна, тарлаьхь, «хьот^ харц ма лье, хьот^ тарло, хьайн зудчунна коча ма лелх», алий, уьш вовшийн т^ет^абахийга, д^аса ца кьаьста аг^ло лаха боху т^охьга Илмано. Тхо- м и дийр долур дара, шу т^ох дагадовлахьара.

Ша йитийта лиьча, зуда дагаьлахьара, «варийлахь, мегар дац хьуна, собаре хилалахь, цийндена муьглахь зуда хила еза хьот^», аьлла, зудчунна и хьехар дийр дара оха, и кхеташ велахь дан хьовьсуур дара тхо. Зуда йитга лаьа суьна аьлча, «варийлахь, ма йиталахь, ахь юха ялон ерг цул а гальяла хир ю хьуна, и йитга г^ертчул, хазн дош алий, хьот^стух, цуьнца тарлолахь», аьлла, и стаг метталвор вара оха. Аш кхьяйкха т^охьга, т^аккха тхо дог^ур ду шуна.

Ша йитийта лиьча, зуда дагаьлахьара, «варийлахь, мегар дац хьуна, собаре хилалахь, цийндена муьглахь зуда хила еза хьот^», аьлла, зудчунна и хьехар дийр дара оха, и кхеташ велахь дан хьовьсуур дара тхо. Зуда йитга лаьа суьна аьлча, «варийлахь, ма йиталахь, ахь юха ялон ерг цул а гальяла хир ю хьуна, и йитга г^ертчул, хазн дош алий, хьот^стух, цуьнца тарлолахь», аьлла, и стаг метталвор вара оха. Аш кхьяйкха т^охьга, т^аккха тхо дог^ур ду шуна.

Хуьсамда зудчух летарх, цуьнан кочаьхарх лаьцна х^ун эр дара ахь?

Барт боьчу доьзалехь лелочух беркат хир дац. Доьзал бертахь бахар йоккха говзалла, собар, хьекьал оьшуш хлума ду. Декьга цийндена эшна ца ла и, цуьначул сов зудчунна оьшу и. Зудчунна коча стаг г^ерташ хилча, зудчу утгаре хьалха бехк шех лаха беца, шен галдаьларг х^ун ду-те, аьлла. Суна хетарехь, зудчунна ца тоха стага дийр доуш хлума дац. Нагахь санна, зудчун бехк а боцуш, г^иллаккахь воьхна, стаг коча г^ертахь, и цуьнан шен оьзда цахилар ду. Зудчух летар вац оьзда волу стаг, х^унда аьлча, зуда г^ийла ю, шена кхача а латтош, шен г^уьллакхе а хьожуш йолу зуда лора еза цийндас. И шех ца латийта баьчанаш лело деза зудчу. Вовшийн дегнех дегнаш а дустуш, синош вовшех а и^дина, даха деза цийндай, цийннай, т^аккха бен беркат хир дац церан кхерчакь. Дала бертахь дахар лойла байна!

Цьхьадолу да-нана доьзалхошна юкьахь башхалаш еш, цьхьаволу доьзалхо толош, ваьна эпош хуьлу. Иштга цыхь доьзалхо кьаьста а вина лелорах лащий алахьара боху.

Дена-нанна Дала декхардина т^едиллина ду, шайн доьзалшка кьинхетамца, дезарца, г^оьнца цыхьатерра хьовсар. Хьовсалаш, вежарий, йижарий, шайш доьзалан дай хилча (хот^турш божарий белахь), шайш доьзалан наной хилча (хот^турш наной белахь), хуур ду шуна шайн доьзалшка хьяьвсича, и доьзалш цыхьатерра безаш бу шуна дена-нанна. Нагахь и хот^турш волчунна ден-ненан цыхьангахьа озабечам бу шена моьттуш я и хеташ велахь, оцу вуько шен деца - ненана лелош йолчу юкьаметтге хьяьжаьхара и. И бехк доьзалхочуьнгахь шеггахь бу шуна, шена муьглахь волчу доьзалхочунна алссам бляьрт т^ехь соцу шуна ден-ненан. Бехк шеггахь лохийла цо, оцу денни- нанний гергарло лело цахааран некь х^ун бу а хьяьжна, оцу новкьахь шена, шен некьан терза хлоттадоьла цо, ден-ненан бехк бац шуна иза.

Ша йитина яц, йитина а йоцуш ца яхийтина ша. Т^аккха нахехула хезна шена, ша йитина ю олуш, амма шегь схьяьлла хлума а дац. Йитина хуьлий ша? Ша маре яха мегар ду я мегар дац?

Оцуна билгало гучуьлалаш шарияттехь маре яха бакьо луш яц, ша йитина ю я яц хьяьжа еза, хатта деза. Шена лергана схьяьхезна хила деза, йитга езацо йитина хуьлийла иза, я цуьнан векало йитина хуьлийла иза, я цунна мила ву хууш девзаш долур аз хезна хуьлийла цунна, оцу кепара йитина шена билгало ца хилча, зуда маре яха бакьо йолуш хир яц. Йитгалан билгало гучуьлалачул тлаьхьа юах шен маре яхарца цуьнан дег^аца аьй дезаш долур Ид айна хила еза, цул тлаьхьа Идах (Ид - оьрсий маттахь аьлча «противопоказание» бохур ду) ша парг^атьяьлча, т^аккха маре яха бакьо хир ю цуьнан. Билгало гучуьлалаш бакьо яц.

Хаттарина жьоьниш делла К^Б^Ф-о Иелимнехан хьетаионан куьг^архо Каьвроь Хоеь-Ахьмад-Хьяьжас.

Продолжается подписка на газету «Исламан Заьнарш»!

Двадцать девять лет прошло с тех пор, как вышел первый номер религиозно-просветительской газеты «Исламан Заьнарш».

На ее страницах публикуются проповеди, газета рассказывает об основах религии Ислам, о жизни святых авлия, о наших прекрасных обычаях и традициях... Также читатель может узнать о достойных, благородных поступках и жестах наших соотечественников. У каждого из нас есть возможность подружиться с этой газетой, задать редколлегии вопрос, посоветоваться, рассказать о наиболее важном... Пишите в газету «Исламан Заьнарш», подписывайтесь на газету «Исламан Заьнарш»! Цена на подписку: на полугодие - 360 рублей, на год - 720 рублей.

Учредитель: Министерство информации и печати Чеченской Республики

Адрес учредителя/издателя: 364060, г. Грозный, бульвар Дудаева, 8.

Куратор газеты Хож-Ахмад-Хаджи Кадыров
Основатель газеты Масуд Заурбеков
Главный редактор Магомед Заурбеков

Адрес редакции: 364024, г. Грозный, ул. Н.А. Назарбаева, 92.
Телефон: 8-928-088-85-50; E-mail: zori-islama@mail.ru; Индекс газеты: 54 928,
Газета зарегистрирована в Управлении Федеральной службы по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций по Чеченской Республике 1 декабря 2015 года. Регистрационное свидетельство ПИ № ТУ 20-00110.

Мнение редакции может не совпадать с мнением автора. Рукописи не рецензируются и не возвращаются. Газета выходит 2 раза в месяц по четвергам на русском и чеченском языках.
Цена свободная. Тираж - 3000 экз. Передано в печать: 20.08.2020 г. 15:00. Подписано в печать: 20.08.2020 г. 16:00. Заказ № Газета отпечатана в типографии издательства ООО «Плаза». Адрес: 357748, г. Кисловодск, ул.Седлогорская, 161.